

Олена ЛИЖОВА**ТЕМА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ДРОБНОГО ТА
ЛЮДМИЛИ СОЛОНЧУК**

У статті проаналізовані особливості розкриття теми російсько-української війни у творчості І. Дробного та Л. Солончук. Здійснюється спроба систематизації мотивів воєнної тематики, зокрема, досліджуються мотиви свободи, героїзму та жертвовності, захисту України від ворогів. Визначаються основні образи в поезіях обох авторів, які представлено з позицій протиборства «добра і зла». Характеризуються позитивні образи (України, захисників, матері) та негативні образи-символи «зла» (Росія, Путін, окупанти).

Ключові слова: російсько-українська війна, мотиви поезій, поети Черкащини, воєнна тематика, образ України, образ Росії, Путін, мотив свободи, мотиви захисту та боротьби, образ матері, образи захисників.

Постановка проблеми. Воєнна тематика є актуальним явищем у сучасному літературному процесі України, адже російсько-українська війна, яка триває й нині, – болюче питання для кожного українця. Це важкі випробовування, що випали на долю нашого народу, і водночас новітня героїчна сторінка історії України, що духовно пробуджує націю.

Природно, що ця тема знайшла своє відображення в сучасному письменстві, зокрема, у творчості поетів Черкащини. Водночас, ця творчість не була об'єктом літературознавчого аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом тема російсько-української війни в сучасному письменстві активно досліджується науковцями. Уваги варті нечисленні, однак ґрунтовні праці Є. Барана, Г. Білик, П. Біло-

уса, Л. Горболіс, О. Клименка, Я. Поліщука та ін. Зокрема, Я. Поліщук визначив кілька прикметних рис сучасної літератури на воєнну тематику. Можна погодитися з думкою науковця, що однією з особливостей літератури є «мобільність сучасної культури слова», тобто швидка відповідь літератури на проблеми сучасності [8, 8].

Мета статті полягає у висвітленні теми російсько-української війни у творчості поетів Черкащини, зокрема, І. Дробного та Л. Солончук, а також у систематизації провідних мотивів та образів.

Виклад основного матеріалу. Цілком логічно, що з-поміж літературних творів вельми широко на означені теми відреагувала поезія (збірки «Вірші з Майдану» Д. Павличка [6], «То – біла гарячка Росії» М. Пасічника [7], «Абрикоси Донбасу» Л. Якимчук [13], воєнні вірші Б. Гуменюка тощо). Показово, що пізніше стали з'являтися прозові твори на тему війни на Сході. Серед них варто виокремити повісті та романи «Іловайськ» Є. Положія, «Велика війна... Україна 2014» М. Слабошпицького, «Чорне сонце» В. Шкляра, «Маріупольський процес» Г. Вдовиченко, «Небратні» М. Кідрука та ін.

Об'єктом нашого дослідження є воєнна тематика у творчості письменників Черкащини, що поєднує мотиви свободи, захисту землі від ворогів, інтеграції України до європейської спільноти, єднання народу, відстоювання його гідності, патріотизму. Одним із наскрізних у цих творах є мотив героїзму та жертвовності. На іншому семантичному полюсі – мотиви відступництва, жорстокості «чорних» сил.

Більшість із означених проблем знайшли своє художньо-естетичне відображення в поезіях письменників Черкащини. Доказом цього є колективна збірка уманських авторів «Постріли слів» [11], книжки «Син мужицький. Золоте коріння» І. Дробного [4] та «Спасівчане небо» Л. Солончук [12].

Проаналізуємо основні мотиви воєнної тематики у творчості І. Дробного та Л. Солончук.

Мотив захисту української землі від одвічного ворога – Росії представлений у поезіях обох авторів. Особливістю розкриття цього мотиву є руйнування стереотипу «братніх

народів» і тісний зв'язок з антиімперськими мотивами: *«Перетруть поганиців / Хлопці чорноброві. / Поїдять їх праниці / у степу-діброві / По всьому Донбасу / Й на луках луганиців. / Жаль, що не без крові...»* [4, 138].

Оскільки захищати Україну доводиться не вперше, і часто це ставало трагічною сторінкою життя народу, то природно, що письменники торкаються в поезіях історії України. Тому мотив минулого українського народу, його боротьби за волю, історична тяглість цієї тематики в українському письменстві широко відображені у віршах: *«Божа Вкраїно, тримайся і в цьому столітті. / Історія плаче живицею в Київську Русь»* [12, 17].

У багатьох поезіях простежується заклик до боротьби з окупантами: *«Копайте рови, / Зачиняйте ворота, / – Знов пхає москва / Нашу землю до рота. / І срібнії кулі відлийте найшвидше, / Бо Мати-Вкраїна / Заледве вже дише»* [12, 15].

Мотив героїзму та жертвності – один із провідних у воєнній ліриці. В Івана Дробного він тісно пов'язується з образами воїнів-захисників Вітчизни: *«Я ж поліг на Донбасі, / Як ще гув березіль. / Де ви, друзі?... Лиш тіні / Й голоси між заграв. / Я віддав Україні / Найдорожче, що мав»* [4, 139].

У творах розкривається мотив надії та віри у своїх героїв: *«Всі на вас надії, / Старші й молодії / Хлопці чорноброві / Наші найсвятіші»* [12, 139].

Образ України є одним з наскрізних у поезії Людмили Солончук. Зокрема, він поєднує в собі мотиви історичного минулого Батьківщини, свободи, європейського права, боротьби за незалежність, національні цінності. Ці вірші пронизані патріотичним пафосом: *«Ні плачем, ні співом / Не гояться рани смертельні, / Моя Україно, / Моя незабутня печаль»* [12, 11].

У багатьох віршах пов'язаний з образом України образ матері: це і матері загиблих героїв, і сама ненька-Батьківщина: *«Що Дух є високий, / Що є в неї діти / Готові за Матір / До бою вступити. / Синам допомоги / У Бога благаю»* [12, 15], *«Хто руку підніме на Матір – / Той дітям і правнукам ворог»* [12, 12].

Образ матері як страдниці за загиблими воїнами-синами або незламної духом жінки – один із провідних у поезіях Людмили Солончук «Українські матері», «Реальність дика. Суєта суєт», «Не кажіть мені слів»: *«На цвинтар матері серця несуть / І просять Бога вкоротити віку, / Бо жити як – убили сина-квітку...»* [12, 10 – 11], *«Я – українка, жінка і поет, / Що знов ножа отримала у спину»* [12, 8].

Невід'ємним є образ захисників України. Зокрема, у віршах І. Дробного «У степу донецьким», «Я поліг на Донбасі» вони постають мужніми, безстрашними воїнами, які за Батьківщину проливають свою кров, щоб здобути омріяну свободу й вигнати з української землі орди російських окупантів.

Прославляння жертвності й героїзму синів України спостерігаємо у творах Л. Солончук: *«І – Слава Героям!, / Що нас піднімають з кривавих колін»* [12, 12].

Можна виокремити у творах письменників і негативні мотиви. Серед них чи не найпомітнішим є зображення «чорних сил», зокрема, в більшості поезій визначається образ імперської Росії як країни-загарбниці, агресора: *«З'їхала із глузду неміта Росія», «Москва», «Я поліг на Донбасі, або Відкритий солдатський лист із могили оскаженілому Владіміру Путіну та його загребуцій Росії»*. Семантика цих образів і мотивів – різко критична, поетичне слово набуває публіцистичної загостреності, як це бачимо у віршах І. Дробного: *«Ти, Росіє безчола, / Сатанієш чимдуж. / Ти з чортами – бісами / Йшла в походи бучні. / Ти, Росіє, те ж саме / Витворяла в Чечні»* [4, 140], *«Росіє із тямом пітекантропа, / Чого тобі в носі так крутить Європа?»* [4, 146].

Образ Росії як символ нечистої сили, бруду, ницості й підлості постає в поезії Л. Солончук «Меч істини»: *«В Криму українським / Щурів наводило – / Проникнення тактика, / Нечисть бісівська, / Комуняча арктика, / Воша кремлівська, і гниди твої / Доморщені, ниці – / Вони найпідліші»* [12, 14].

На іншому семантичному крилі – мотиви зради, російської загребуцості, путінської зажерливості й агресорської політики. Ця тема й ці мотиви постають у поезіях своєрідними об-

разами-символами «зла» (Путіна, Росії, окупантів): *«Орда московська суне в Україну»* [12, 9].

Цікаво, що і Л. Солончук, й І. Дробний підбирають до образу Росії епітет «немита», інтертекстуально апелюючи до відомих поезій М. Лермонтова, слова якого взяв епіграфом до свого вірша І. Дробний: *«Син геніальний, хоч несхвально, / Утнув про матір геніально!.. / І завидюча, і зубаста, / Вона під себе все грабаста»* [4, 145].

Конкретизація негативного образу Росії в низці віршів відбувається через образ її теперішнього правителя – Путіна. Російський президент зображений у віршах найбільшим ворогом українського народу, кровожерливим, брехливим «месією»: *«Преться на Київ немита Росія, / Хижу нацьковує Путін-месія»* [4, 146], *«Внав той край у сутінь / І почав тужити: / Вчить Адольф рас-Путін, / Як з братами жити»* [4, 138]. Антипутінські мотиви лунають у віршах *«Смерть Людоїду»*, *«З'їхала з глузду немита Росія»*, *«У степу донецьким»*, *«Я поліг на Донбасі»*.

У такому ж гнівно-викривальному тоні мовиться про сподвижників кремлівського «вождя», зокрема про патріарха Кирила: *«Думаків із Думи / Й Ради Федерації / Та пона Кирила – / Гучноговорила / З прізвиськом «Горила», / Пивного барила, / Дуба-здоровила. / Не митрополита! / Суть його убога – / Не на службі в Бога: / сьорбає з корита, / Що й кремлівська свита, / П'ється оковита – / Банда грошовита...»* [4, 143].

Ламання стереотипів – одна з ознак поезій воєнної тематики. Адже в поезіях, де твориться образ Росії чи Путіна, руйнується міф про братерство українського народу з російським, а росіяни сприймаються як вічні вороги України. «Звичайно, зривання масок – не поетичне заняття, – пише Петро Білоус, – та в цьому разі Слово виконує функцію очищення, перекусім свідомості українців» [2, 21].

Ця особливість чітко простежується в таких рядках І. Дробного: *«Ми кажем віршами і в прозі: / «З тобою нам не по дорозі / І у ракеті, і на возі!» / Пушку навек не змиєш з рила / Від бід, що нам ти натворила... / П-Р-О-Щ-А-Й! За лихо нинішнє й старе»* [4, 147].

Висновки. Отже, мотиви та образи в поезіях І. Дробного та Л. Солончук, які розкривають тему російсько-української війни, можна систематизувати з позиції протиборства «добра і зла». Вони наявні й в творах сучасного українського письменства на воєнну тематику.

Summary. Olena Lizhova. The theme of the Russian-Ukrainian war in the works of I. Drobniy and L. Solonchuk. The military theme is an actual phenomenon in the modern literary process of Ukraine, because the Russian-Ukrainian war, which continues to this day, is a painful issue for every Ukrainian. These are heavy trials that fell on the fate of our people, and at the same time the newest heroic page of Ukrainian history that spiritually awakens the nation.

Naturally, this theme has been reflected in contemporary writing, in particular, in the works of poets of Cherkasy region.

The purpose of the paper is to highlight the theme of the Russian-Ukrainian war in the works of poets of Cherkasy region, in particular I. Drobnyky and L. Solonchuk, as well as to systematize the leading motifs and images in their poems.

The article analyzes the peculiarities of revealing the theme of the Russian-Ukrainian war in the works of I. Drobniy and L. Solonchuk. An attempt is being made to systematize the motives of military poetry, in particular, the motives of freedom, heroism and sacrifice, and protection of Ukraine from enemies are explored. The main images in the poetry of both authors, which are presented from the standpoint of the confrontation of "good and evil," are determined. Characterized by positive images (Ukraine, defenders, mother) and negative images, the symbols of "evil" (Russia, Putin, occupiers).

Key words: Russian-Ukrainian war, motives of poetry, poets of Cherkasy region, military themes, image of Ukraine, image of Russia, Putin, motive of freedom, motives of defense and struggle, image of mother, images of defenders.

Список використаних джерел

1. Білик Г. М. Особливості зображення Революції Гідності в українській літературі 2013 – 2015 років / Г. М. Білик // Альманах Полтавського національного педагогічного університету «Рідний край». – 2015. – №2 (33). – С. 118– 124.
2. Білоус П. Михайло Пасічник: «Терзаю душу болем між домом і Донбасом» / П. Білоус // Українська літературна газета. – 2015. – 13 грудня. – С. 27 – 28.
3. Горболіс Л. Яке воно – «Літо – АТО?» / Л. Горболіс // Слово і час. – 2016. – № 6. – С. 22 – 34.
4. Дробний І. Син мужицький. Золоте коріння / І. Дробний. – Черкаси : «ІнтролігаТОР», 2016. – 180 с.
5. Лук`янюк О. Чи потрібна патріотичним віршам висока художність / О. Лук`янюк // Літературна Україна. – 2014. – № 45. – С. 8.
6. Павличко Д. Вірші з Майдану / Д. Павличко. – Київ : Основи, 2014. – 176 с.
7. Пасічник М. То – біла гарячка Росії / М. Пасічник. – Житомир. – ФОП «Євенюк О. О.», 2014. – 44 с.
8. Поліщук Я. Ars Masacrae, або про те, чи є поезія на війні / Я. Поліщук // Слово і Час. – 2016. – №7. – С. 3– 11.
9. Поліщук Я. Ефект Євромайдану і література / Я. Поліщук // Слово і час. – 2015. – № 10. – С. 3–17.
10. Поліщук Я. Реактивність літератури / Я. Поліщук – Київ : Академвидав, 2016. – 192 с.
11. Постріли слів / упоряд. С. Кримовська, Ю. Кисельов. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2015. – 112 с.
12. Солончук Л. Спасівчане небо / Л. Солончук. – Черкаси: «ІнтролігаТОР», 2015. – 68с.
13. Якимчук Л. Абрикоси Донбасу. Вірші / Л. Якимчук. – Львів: Вид-во Старого Лева, 2014. – 192 с.

Одержано редакцією – 15.09.17

Прийнято до публікації – 28.09.17